

ІНТЕГРАЦІЯ В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ШКІЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ

*Яценко Таміла,
док. пед. наук, гол. наук. співробітник
відділу навчання української мови та літератури,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Інтеграція в шкільній літературній освіті та механізми її продуктивної реалізації є однією з актуальних проблем предметної методики, що ґрунтовно досліджується науковцями Інституту педагогіки НАПН України. Свого часу вчена-методист О. Бандура зазначала, що інтеграція у процесі навчання української літератури передбачає «педагогічний варіант зв'язків між різними видами мистецтва; педагогічний варіант зв'язків між науками; зв'язки методичного характеру» [2, с. 196]. Актуалізуючи проблему міжпредметної взаємодії, дослідниця визначала такі її прийоми: підготовка учнями повідомлень історичного, мистецького характеру на основі знань з інших дисциплін; постановка запитань і завдань, що передбачають самостійний вибір здобутих учнями фактів на уроках інших предметів; вироблення в учнів єдиного підходу до опрацювання навчального матеріалу суміжних дисциплін із метою актуалізації здобутих знань, необхідних на уроці української літератури; постановка проблемних завдань, що передбачають використання учнями знань і вмінь із різних галузей науки; проведення бінарних уроків щодо вивчення спільнопредметного матеріалу; проведення спільних масових заходів для учнів [2, с. 199–200]. Означена специфіка міжпредметних зв'язків, що була результативною упродовж багатолітньої шкільної практики навчання української літератури, є ефективною й наразі.

Наразі актуальність проблеми запровадження інтегрованого підходу в системі шкільної літературної освіти зумовлена новими соціальними

викликами та освітніми завданнями, що визначені в Концепції НУШ (2016), Законі «Про повну загальну середню освіту» (2020), Державному стандарті базової середньої освіти (2020). Відтак інтеграція передбачена не лише за умови здійснення міжпредметної взаємодії у процесі вивчення «Української літератури» чи «Зарубіжних літератур» як окремих шкільних предметів, але й під час реалізації інтегрованих курсів, зокрема внутрішньогалузевих мовно-літературних і міжгалузевих літературно-мистецьких [1].

Науковцями Інституту педагогіки НАПН України розроблено «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–9 класи», що передбачає вивчення літератури на основі тематико-хронологічної побудови. Цей курс є одним із варіантів внутрішньогалузевої інтеграції в мовно-літературній освітній галузі. Ураховано те, що у 5–6 класах (адаптаційний курс) такий інтегрований курс буде логічним продовженням навчального предмета початкової школи «Літературне читання», у якому також вивчалися твори української та зарубіжних літератур. Тому забезпечуватиметься поступова адаптація молодших підлітків до вивчення української і зарубіжних літератур у 7–9 класах як автономних, так й інтегрованих курсів.

Зміст інтегрованого літературного курсу для учнів 5–9 класів сформовано його розробниками в погодженні зі слухними пропозиціями вчителів-словесників, а також на основі аналізу констатувальних зрізів щодо з'ясування об'єктивного стану кола читацьких інтересів та уподобань сучасних читачів-підлітків (анкетування учнів основної школи різних регіонів України, зокрема й із використанням ресурсів платформи Google-диск). Відтак, ураховуючи означені чинники, «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–9 класи» наповнено високохудожніми творами класичної української та зарубіжних літератур, а також включено значну частину текстів сучасної літератури, що не вивчалася раніше в шкільних літературних курсах.

Інтегрований літературний курс складається з окремих модулів, зміст яких орієнтований на формування в учнів-читачів розуміння художньої літератури як явища мистецтва, усвідомлення самодостатності української художньої

літератури як невід'ємного складника світової художньої культури та осмислення самотності кожної національної літератури.

Послідовна реалізація змістових модулів означеного курсу спрямована на досягнення учнями основної школи навчальних результатів, що задекларовані в новому Державному стандарті базової середньої освіти [1]. Так, знаннєвий компонент інтегрованого курсу – це здобуття школярами основної школи базових предметних знань, необхідних для свідомого самостійного читання й сприймання творів української і зарубіжних літератур як явищ мистецтва, розуміння образної природи мистецтва слова, принципів єдності змісту й художньої форми, зв'язку мистецтва з життям. Діяльнісний – передбачає організацію навчальної діяльності учнів 5–9 класів, спрямовану на формування й удосконалення читацьких умінь ідейно-художнього аналізу художніх творів.

Змістове наповнення інтегрованого літературного курсу диференційовано відповідно до вікових особливостей художнього сприймання читачів-підлітків. Так, для вікової групи школярів 5–7 класів розроблено змістові модулі, у яких презентовано художні твори української і зарубіжних літератур за принципом ідейно-тематичного й жанрового зближення з дотриманням хронології у представленні навчального матеріалу. Художні тексти згруповано так, щоб молодші підлітки мали можливість ознайомитися зі зразками усної народної творчості різних народів, кращими класичними й сучасними творами українських і зарубіжних письменників про природу, дружбу, формування характеру і духовні випробування людини, прочитати й осмислити гумористичні твори, а також із цікавістю прослідкувати за розвитком сюжету і подумати над вчинками і діями літературних героїв високохудожніх пригодницьких і фантастичних творів. У процесі вивчення інтегрованого літературного курсу в 5–7 класах учні отримують початкові відомості про життя і творчість найвидатніших українських і зарубіжних письменників, ознайомлюються з доступними для їхнього віку художніми творами, формують початкове розуміння специфіки творів мистецтва, здобувають початкові вміння

аналізувати художні твори та засвоюють теоретико-літературні поняття в процесі їх розгляду, удосконалюють навички виразного читання.

Інтегрований літературний курс для учнів 8–9 класів побудовано з дотриманням історико-хронологічного порядку вивчення доступних цій віковій групі творів української і зарубіжних літератур. Акцентуємо на тому, що такий підхід не передбачає запровадження систематичного курсу вивчення літератури на основі розвитку світового та національного історико-літературного процесу, що є прийнятним лише в старшій школі. Натомість хронологічна послідовність процесі опрацювання навчального матеріалу сприятиме розумінню старшими підлітками зв'язку художньої літератури з життям, із конкретними історичними обставинами. Для текстуального вивчення дібрано різноманітні за жанрами зразки фольклору різних народів, високохудожні твори української і зарубіжних літератур від прадавніх часів і до сучасності.

Інтегрований літературний курс для основної школи відкриває широкі можливості також для міжпредметної взаємодії із такими навчальними предметами, як «Образотворче мистецтво», «Музичне мистецтво», «Українська мова» та «Іноземна мова». Отже, інтегрований курс вивчення української і зарубіжних літератур в основній школі є новим орієнтиром модернізації шкільної літературної освіти.

Ключові слова: шкільна літературна освіта, інтеграція, українська література, зарубіжні літератури, інтегрований літературний курс (5–6 класи).

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти : Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-zatverdiv-derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti-reformanova-ukrayinska-shkola-prodovzhitsya-u-5-9-klasah>
2. Наукові основи методики літератури : навч.-метод. посіб. / за ред. Н. Й. Волошиної. Київ : Ленвіт, 2002. 344 с.